

Landskap: *Småland.* Upptecknat av: *Carl Wiking*
 Härad: *Uppvidinge.* Adress: *Juråkra, Kråksmåla*
 Socken: *Ålgård.* Berättat av: *Carl Wiking m. f.*
 Uppteckningsår: *1940.* Född år *1874* i *Ålgård socken.*

Uppteckningen Berör och utgör
 slutet på uppteckningar om
 Glasbruk och industrier i
Ålgård.

Vol: 5.

Födor 1. — 18.

Skriv endast på denna sida!

1.)
I östra och mellersta delen av Hög-
hults socken ligger en stor Bant-
by, som heter "Gideboås." Här av-
älder bott rika bönder, som på
sina $\frac{1}{4}$ m. l. gårdar haft mycket
skog. Vid tiden 1890. föll det bön-
derna in att bygga ett tillsam-
mans med en Herr Lander ett
medelstort glasbruk om 4. deg-
lar. Bänderna sade, som så,
"Om vi blir inbet på nå en ved-
samm på år 8 måt måste vi fjä-
rna på våra stora skogar rut-
tna delvis ner till ingen nyt-
ta." Glasbruket, som fick nam-
net "Gdesjö", enär det lades vid
avloppet av "Gdesjöen." Lander
skulle förestå bruksrörelsen,

ly han hade god kännedom i gar-
branschen. Närmaste järnvägssta-
tionen var Måleråså Nyboda - Sjö-
ströms järnväg men dit
var styck 2. mil. Men bändes-
na körde dit sitt sågade vir-
ke och lät det gå järnvägen
till Kalmar dit dam anpass
hade landvägen $6\frac{1}{4}$ mil. Obs!
Dam "hemlass" körde dam från
Målerås Söda och vit sand. men
även handelsvaror. By Bolaget
skaffade även med p.k. "För-
ningsba." där bruksfolket fick
köpa största delen av sina för-
nödenheter. resten erhöles hos
bänderna. En stor del av bruks-
personalen fingo ba i en stor,

öde bandstuga invid bemälda
sjö. Men avsidder ordnades bättre
med bostadsförhållandena. Man
avsåg att i bruket tillverka
vita bubeljer i alla storlekar, däs-
till burkar och blomkrukor,
samt flera sorters lampglas och
glasbunkar att "sila mjölk uti",
ty ännu hade ej "Separatore-
na" kommit på marknaden i bruket
hos oss och inga mjölkseje-
rier dät bönderna fingo sät-
ta sin mjölk. Tillverkningen
av dessa glaskärl gjunga utmärkt
och "Isesjöglasset" fick gott namn
om sig. Bolaget inköpte 2. stora
arbetskästar och skaffade kör-
kar, som körde glaset till Mä-

lerås och även hemtag handels-
varor, Obs! men detta var först se-
dan bruket arbetat i 3 år. — Ja,
samt sagts. det hela gick till belä-
senhet. Efter 10-års bolag ville Lan-
der köpa böndernas andel. och
bjöd dem ett pris. som tänkte
på saken. så sålde dem si-
na andelar till honom, med
vilkor att fortfarande få sälja
sin ved till bruket. Men när
köpet var väl gjort, så komma
andra herrar från Åkvarn = (Wa-
varande Björka) och sade att
bönderna försållt sig "Minst 1/3
förlit" hade dem fått för sina
andelar", hette det. Obs! detta var
för att motarbeta Landers, py F-

desjö glaset gick bättre i handel.
Så idel avund. Detta förtro-
bänderna i Ideboas att Lander
skulle lurat dem i köpet, så
dem beslota "Betala honom för
gammal ost" som ett oststykke
lyder. De hölla Rysstämman och
överenskomma att Lander skulle
få betala 5 kr. på 3-almansann
för veden; fastän andra glas-
bruk betalte endast 4 kr. för sam-
ma pann. Det var intet annat
för bruksären än finna sig i bän-
dernas beslut, med "Lander lurade
som en and i vassen. En dag
bad han bänderna till sig på
mat och brännvin. Det förvä-
nade dem, men dem inganna

6.)

ACC. NR. M. 7530 : 6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sig likväl. När dam voro litet
glada i hägen så sporde Lan-
der dem till om han kunde
få köpa alla furustubbar, som
voro i deras marker. De säga för-
vånade på honom och sporde
om han tänkte "ta ihop må
& fånga före (Hjärved) & köpa in
Hjäre dalar." "Ja, svarade Lande,
liål brukar det nog, för sen ve-
den blev, så dyrt, så bär sig
intet glasbruket ricksig till,
jag måste hava litet Ripsör, Hjärs-
ter. De 6 bönderna begärde köpa
800 kr: för stubbarna i sina
marker och köpet gjordes off,
men då ginga bönderna i fjällen
särilic köpte Lande all sågespä-

men vid böndernas närbelägna
vattensåg till 100 kr. — När detta
var gjort skaffade Lander sig
2. "Skubbryskare", så stängde
han för en tid glasbruket. En
del av hans arbetare pinga gå ik
skogen och rycka upp stubbar
och hugga sånder och köra hem
i mängd med brukshästar-
na till brukstacken. Andra
av hans folk pinga hjälpa till
vid murningarbetet, sy han
lade an med "gaseldning" vid
glasbruket. Härill lämpade
sig stubbarna och sågspånen
spårar. Sen lät Lander invid
den lilla ån bygga ett sliperi.
Bruket utvidgades i likhet med

förut bemälda Hsherbro i Träsk-
måla-socken, fastän i Tidesjö
var blott 4. Seglas. De "kaffetu-
lor och lampglas som tillver-
kades vid Tidesjö glasbruk voro
enastående starka. Or! Frampå
förväntren kammo Bränderna, som
vanligt och ville sälja sin ved
till Lander, men då blev det "an-
nat ljud i skållan." Bränderna be-
gärde, som vanligt s. kr: på famn
men Lander bjöd 350: "annars får
vi köra hem med 60 ved." "Ja, där-
vid blev det. Tydnam måstehug-
ga och sälja liket ved "till skat-
terna" hehe det. Här berättades
ordspråket, "den som gräver grop
åt nästan faller själv i den."

2)
Lander klarade bruket till stor del
med skubbar och rågsprån. Ty där-
om blev gas, som lämnade ut
märkt värme. Några år därefter
bildades den s.k. "Glasringen" ^{S. 4. 1}
"Svenska kristallbolaget". Sam sök-
te förstå bruksägaren att ingå
i bolaget, men han höll sig en
tid utanför; men omsider sål-
de han till benämnda bolag, men
förestod dock bruket till sin
död för cirka 3. år sedan. Så
Lander dog merlades i desjä glas-
bruk. Jag har ej varit dit på
ett år, då spadhyttan, men det
sådes att den skulle säljas och
rivas. Ja, så plåt råglerna
om Ydesjä Lilla, men berömda Glasbruk.

10.)
Gam i kortket amfalsats på bygg-
des skvarn av Emil Björkmäe
på sin tid. Hans efterträdare
sålde bruket till firma "Gljns-
ner, som en tid innehafte
något. Firma Gljner anlägg-
de skvarn till fönsterglasbruk
med gaseldning. Då omvandla-
des namnet skvarn till Björkä;
vilket det ännu heter. Det gick
rätt så bra till tiden fram,
då den började tillverka s.k.
"Markinglas" till fönster. Så kan-
de man ej motstå konkuren-
sen med handarbetet fönster-
glas utan bruket omvandla-
des till hushållsglasindustri och
inköptes av d. s. k. "Glasriingen," som

11.)

ACC. NR. M. 7530 : 111.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ännu uppkåller driften, såvitt
vi hava hört. —

Obs! Elvgefär i mitten av Håhults-
sacken ligger d. stora Gads, som
det ena heter Hougård, det and-
ra heter Flörhult. På vart och
ett av dessa gods byggdes i bör-
jan av av 1900-talet ett rätt
stort pänsterglasbruk med
dikhörsande "Gaseldning, aut-
så d. bruk, det ena hette Hougårds-
glasbruk, det andra hette Flör-
hults glasbruk. Allt så g. lönar
de ut några år, men så kom
tillverkningen av Maskinglas.
Bemärkta glasbruk kunde lika
lika som ånriga trotsa konkurrens
och måste nerläggas

12.)

ACC. N:R. M. 7530:12.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

till stor förlust för delägarna. —
Omkring en fjärdedels mil i nord-
västlig riktning från förut be-
mälda "Hästerås trämasfabrik".
Då vi glasbruket i "Hästerås" jämför
den hämligen stora gården "Häster"
invid Hästeråen. Detta glasbruk bygg-
des omkring 1885. av en person
vid namn Fagelberg. Bruket stannade
än senast beskrivna i den jämför-
sag samma glastillverkning.
Men det visade sig att bruket be-
hövde utvidgas, vilket och sked-
de för att kunna motstå konkurrensen
från "Svenska Kristall-
bolaget" i Århus. Senare utökning
blev först efter brukets ägare Fa-
gelbergs död. Så anlades även

13.)

ACC. N.R. M. 7530:13.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

med s.k. Farseldning och sliperi,
samt drivits vid Bisteråns vatten,
såvida ingen ändring skett
liger. Bruket, som arbetar för
fullt, tillhör nu Svenska Kristall-
bolaget och tillverkar alla sor-
ters hushållsglas. Ävitt vi vet
har man i Bisterfors aldrig
försäkt sig på att tillverka
Fänterglas.

Genom Högskultursacken ligger
en by, som heter "Hälskärre". Där
startades för 35. år sedan ett fänt-
terglasbruk under namn "Häl-
skärre glasbruk." Ja, det gick rätt
bra i denna skogrika trakt,
men även här, som annorstä-
des gjorde Maskintillverkning

en slut på handarbetareproce-
duren. Öffer vad vi hört, så skul-
le Hältebäckers glasbruk rivas.

Obs! 3/4 mil norr över från Söghults
kyrka räknat ligger Glasbrukets
Berghem. Set byggdes omkring
1898 till fänsbergsglasbruk och håll-
sig अप्पे längst av alla fänsbergs-
glasbruk ee här i orterna, men
vid slutet av föregående
kristid gick det sluta अप्प. så
låg där släkt i minst 2 år, men
då inköpte Svenka Kristallbo-
laget bruket och nu tillver-
kas där hushållsglas, och det
tyck röna åtgång, så bruket
går för full drift till vidare.

15.)
Älgshults sockens yngsta glasbruk
heter Älgshults. By och är beläget
i byn med samma namn. Det
byggdes för 6. år sedan av en
ung svenskamerikan och
dennes fader Fabian Blad.
Faren hade i amerikanska tjänst
en rätt stor besparing och även
fadren ägde något. Då började
denn att bygga, men det visade
sig, att deras pengar ej hunna
rätt hälsken av det kostnads-
förslag, som denn beräknat.
Och! Men eftersom denn hun-
nit rätt ett gott stycke, så möt-
te det inga hinder att i ban-
kar på låna pengar för att
fullborda glasbruket, som

16.)

ACC. NR. M. 7530:16.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ansåg tillverkningen finare
hushållsglas. Det nya bruket
anlades madernt enligt nutida
krav och tillverkningen gick
synnerligen bra. B.a. tillverka-
des där brännvinsglas och
drickesglas, så underbart ska-
ka, att om man med kraft
slungade dem emot väggen
så hölla dem. Det låter som
lögn, jag trodde det inte för-
än jag själv prövat. Varja
delka beror ut jag inte, men
liknande ha vi inte sett
förr i våra orter. Men vad
jälpte väl det. Kriget började
och efter bruket var mytt och ägar-
na ej hade pengar nog, så när-

ke driften nerläggas. Bruket tillhö-
nu bankarna, men har varit stängt
stängt 1. år. Troligt är att ett så
modernt glasbruk åter kan komma
till drift efter krigets slut. Detta
är vad vi tror, men ingen vet
hur det gestaltas sig en gång då
åter fredens oliv bl. mot Euro-
pas folk. — Nu kan frågas: Kan
kunnat t. ex. Alsterfors, Rydbergs
m. f. uppehålla driften? Svar,
då äro försigkunnat diktat,
att då arbetat och lagat, vad
som ej går att sälja för da-
gen. Likaså Alsterma trämass-
fabrik; deras mesta beställning-
ar har alltid gått på England,
där pappan haft god åtgång.

18.)

ACC. N:R. M. 7530:18.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Men sådana Bolag hava pengar;
och därn lagrar i hopp om bättre
sagar. — Ja, härmed har jag skr-
vit om våra öfvers glaskruk, så-
väl som, som ännu existera, som
där vilka äro nerlagda. Obs! Fäst
Örefors glaskruk ej tillhör socknar-
na Älgvik och Träskmåla utan
ligger inom Hellebergas socken,
så bör sägas att i sitt slag är
det Sveriges modernaste Glas-
bruk. För dem, som intresserar
sig för glasindustrin, så är det
väl värt att beses. Men i vilken
utsträckning detta tillåtes vet
jag intet. Sack är troligt att för
den Högre vetenskapsens forskning-
ar gäve nog Sissipanten tillåtelse.